

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:7

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnaald, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Het rijk van de stilte. III. — Uit de Schrift: Vergoefscheping (Gen. 28:6, 8, 9). — Kerkelijk Leven: Is de N. S. B. Christelijk? VIII. Iets over Stanley Jones (slot). — „Gezangen” en formulieren, standaardeditie. De N. S. B., niet en toch „debatteerende”. — Lit. en Kunst: Nieuwe gegevens over Alice Nahon en haar werk. III. (slot). — Pop. Wet. Schetsen: De Spurgeon-Herdenking. VI. — Ziellunde: De „ziel” (of de „geest”) als substantie. II. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbel en Natuur. IV. — Opvoeding en Onderwijs: Ongelukkige formulering of — fataal verschijnsel! — Jeugdige werklozen. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerksleuws.

HOOFDARTIKEL

Het rijk van de stilte.

III.

3. Nadat wij eerst het gebied van de ascetische stilte, en daarna dat van de mystische stilte met zijn verschillende streken doorkruist hebben, loeven wij nu nog een oogenblik in de provincie der irrationeële stilte. Ik behoeft slechts den naam van Rudolf Otto te noemen, en gij weet reeds, wat ik bedoel.

De eerste druk van zijn meest beroemd geworden en vele malen herdrukte werk „Das Heilige”, verscheen in 1917. Het was dus vlak na den oorlog. En voor een deel is Otto's boek ook innerlijk een na-oorlogsch werk.¹⁾ De vreeselijke wereldkrijg had het Deutsche volk zoowel lichamelijk als maatschappelijk en ook zedelijk uitgeput. Allerwege ging de vraag op, of er nog wel een God bestaat, en zoo ja, hoe dan met Zijn bestaan zulk een door-en-door gruwelijk en goddeloos verschijnsel als de oorlog is, te rijmen viel. En in deze crisis stond Otto op om te beuigen: ja zeker, die hoogere, goddelijke macht is er. Zij bestaat als het heilige of het numineuze. Zij is, zooals reeds de ondertitel van Otto's boek doet uitkomen, vooral een macht, waarvoor wij huiveren en sidderen moeten. — zóó vreeselijk is zij. Want zij is een mysterium tremendum en het irrationeële.

Ze wordt gevormd door de samenstelling van twee elkaar uitsluitende elementen. Want in haar gaat de bios of het leven, de onbewustheid en de stilte, aan de gedachte en het woord vooraf. En deze goddelijke macht raakt ook ons aan in de wereld, die achter onze gedachten en begrippen, achter onze woorden en ons spreken is gelegen. Elk woord en ieder begrip, dat wij bezigen is slechts ideogram, aanwijzing van, heenwijzing naar deze hoogste macht, maar niet de adequate beschrijving er van. Zij beroert ons in de ziele-provincie, die Otto met de namen van „das Gefühl” en vooral „die Ahndung” en „die Divination” aanduidt. En daar oefent zij een tweevoudige, tegenstrijdige werking op ons uit. Zij sloot af en trekt aan. Zij verward en vervoert. Ze slaat neer en heft op. Ze is ook zelf het mysterium tremendum en het fascinosum ineen.²⁾

Deze ideeën van Otto hebben op allerlei gebied doorgewerkt. Aan de lezers van ons blad zijn deze en aanverwante gedachten misschien nog het meest bekend geworden in verband met de liturgie.

Otto verdeelt namelijk den eeredienst der kerk in twee hoofddeelen. Het eerste beweegt zich zoo spoedig mogelijk naar de preek heen, en wordt na de prediking met een korten nazang en orgelspel afgesloten. Als tweede hoofddeel volgt dan de dienst der gebeden.

Volgens Otto wordt in den protestantschen eeredienst dit stuk veel te veel verwaarloosd en als aanhang beschouwd, terwijl God ons toch

gezegd heeft, dat Zijn huis voor alle dingen een huis des gebeds zal worden genaamd.

Deze dienst der gebeden wordt eerst hoorbaar verricht en afgewisseld door gezang, terwijl daarin zoowel de voorganger als één der andere ambtsdragers en ook de gemeente beurtelings op treden. Maar daarna gaat hij over in enkele minuten van absolute stilte. Hij wordt, zooals Otto zelf nadrukkelijk wil, tot een zwijgenden dienst, geheel naar het model van dien der Quakers.

En in dezen zwijgenden dienst zijn weer twee stadia te onderscheiden. De eerste momenten ervan zijn die van het wachtende zwijgen. Het zijn de oogenblikken, waarin de gemeente uitziet naar de nadering en nieuwe openbaring des Heeren. „De Heere is in Zijn heiligen tempel. Zwijg voor Hem, gij gansche aarde”. Doch deze momenten vloeien weldra over in die van het vereenigende zwijgen. Dat zijn de oogenblikken, waarin wij onszelf geheel overgeven aan Hem, die dan tegenwoordig geworden is, en wij in Hem als den eeuwigen grond van alle dingen verankeren en het onuitsprekelijke wonder der vereeniging geschiedt. Dan wordt het sacrament van de stilte als 't ware gegeten en gedronken. Want sacrament is alles, waarin het Heilige zelf tegenwoordig is en zich ter aanbidding en genieting en gemeenschapsoefening aan ons geeft.

Met dit sacrament van de stilte is dan ook het hoogtepunt van den eeredienst bereikt, waarvoor de gemeente God met lofprijzing dank zegt: „Ik heb, o Heere, van verre Uw troon gezien”, en waarna met het bidden van het volmaakte gebed en het uitspreken van den zegen de dienst zelf besloten wordt.³⁾

Wanneer wij na dezen algemeenen verkenningstocht een oogenblik rust nemen en ons zelf afvragen, wat wij voor rechtstreeks-buikbaar materiaal gevonden hebben, dan is het mijn schuld niet, dat we thans met ongeveer ledige handen staan. De hoofdoorzaak ligt veelmeer hierin, dat zelfs bij zulk een simpel en schijnbaar pretensieloos verschijnsel als de stilte is, de diepste vragen aangaande God en onze levens- en wereldbeschouwing in het geding zijn, en dat alles, dat wij tot nog toe tegen kwamen of in lijnrechten strijd met den bijbel, of niet de zuivere voortzetting van het bijbelsche christendom is.

Vooreerst wordt in al de provincies, die wij doorkruisten, geleefd met een God, die de God van het Woord niet is. De God van het Woord is een te groot en heerlijk, een te persoonlijk en reeel God dan dat Zijn wezen min of meer met dat der wereld of met dat van onze ziel zou samenvallen.

Door Zijn Geest indalend in de kerk, blijft Hij nochtans oneindig ver boven ons verheven. En in deze verhevenheid is niet het irrationeële of de zoogenaamde harmonie van twee tegenstrijdigheden, het kenmerkende van Zijn wezen. Daar gaat ook niet de bios aan den logos, het leven aan de gedachte, het zwijgen aan het spreken vooraf. In God valt geen stilte of zwijgen, geen buiten-werking-stelling van woord of gedachte. Zijn God-zijn reikt evenver als Zijn bewustzijn, en Zijn bewustzijn evenver als Zijn zijn. Hij is ook het verpersoonlijkte Woord of de persoonlijke Wijsheid en Waarheid Hij is het Licht, en in Hem is geen duisternis, ook niet de duisternis van het onder- of onbewuste. Trouwens, wie als Otto het wezen Gods in iets onnoembaars en irrationeels stelt, in iets waarvan we alleen kunnen zeggen, dat het ons stil maakt, omdat het ons doet huiveren en boeit tegelijk, heeft daarmee een omschrijving gegeven, waardoor hij God zelfs niet van satan kan onderscheiden. Of kan dit alles niet precies zóó van den booze gezegd?⁴⁾

Behalve dat men niet met den God van het Woord leeft, leeft men ook niet met het Woord van God. Men gelooft niet, dat Zijn openbaring werd afgesloten, dat Zijn Woord compleet is geworden, en dat met het afsluiten van den canon voor de kerk een andere bedeeing is ingegaan. Heel sterk spreekt dit bij de Quakers en de Buchman-beweging. En bij de eersten nog weer sterker dan bij de laatsten. De Schrift mag in strikten zin niet het Woord Gods genoemd worden. Want deze naam komt alleen den Zoon des Vaders toe. Zij dient alleen als middel om ons heen te leiden naar de bron, waaruit zij zelf voortgekomen is. Zij stemt ons af op dien Geest, Wiens stem wij in de stilte zoeken te vernemen.⁵⁾ Bovendien spreekt in den zwijgenden dienst van de Quakers God niet alleen innerlijk tot het hart, maar verlooft Hij zich ook uiterlijk onder allerlei kleur- en lichtverschijnselen.⁶⁾ De tijd van visioenen en openbaringen is dus volop weergekeerd en wij staan in dit opzicht niets achter bij profeten en apostelen. Wel een waarschuwing, hoe uiterst voorzichtig wij moeten zijn om in de stilte oogenblikken, die ongetwijfeld ook in het christelijke leven behooren te vallen, toch nooit den bijbel dicht te doen, doch de gemeenschap daarmee zoo innig mogelijk te bewaren.

Het feit, dat de Schrift aldus in gedrang verkeert, sluit noodwendig in, dat men ook een onbijbelsche beschouwing over den mensch heeft. In al de regionen die wij doortrokken, wordt over hem als geestelijk-zedelijk wezen veel te gunstig geoordeeld. Men schijnt niet te beseffen, dat, wanneer een mensch zich afwendt van het Woord, en zich toekeert naar zichzelf, hij tegelijk zijn persoonlijkheid openstelt voor de invloeden van wereld en satan en eigen vleesch. Alleen het ongebroken bewuste contact met het objectieve Woord kan deze booze machten breken.⁷⁾ En wie zich alleen tot zichzelf wendt, geeft niet alleen aan deze machten vrij spel, maar werpt ook het criterium weg, waardoor hij alleen beoordeelen kan of datgene wat in de stilte bij hem opkomt, inderdaad stemme Gods en invloed des Geestes, dan wel werking van den booze of van andere duistere machten is.

Als gevolg van deze gunstige beoordeeling van den mensch is ook de bijbelsche verlossingsleer zoek. Zonde bestaat niet. Zij bestaat althans niet als ethisch verschijnsel. Zij is niet veel meer dan een ruimtelijke afstand tusschen God en mensch. Het kwalitatieve is ingewisseld voor het kwantitatieve, het ethische voor het locale, het religieuze voor het psychologische. En dien-overeenkomstig bestaat ook de verlossing niet meer in verzoening, in het wegnemen van schuld en in het betoenen van genade — dit dan verstaan als vergevende liefde —, maar in het opheffen van plaatselijke afstanden en gescheidenheden en staketsels. Het kruis van Christus is verijdeld, en daarmee het wezen van het Christendom teniet gedaan.

In aansluiting aan deze valsche opvatting van wat Christus vóór ons gedaan heeft, is ook de voorstelling van den weg des heils of van wat Hij door Zijn Geest in ons doet, de bijbelsche niet meer. 't Is merkwaardig hoe men aldoor, om den hemel te vinden en deelgenoot van Gods gemeenschap te worden, van het uiterlijke naar het innerlijke, van den omtrek naar het centrum, van de takken tot den wortel, van de uitvloeiingen naar de bron afdaalt. Terwijl de Schrift toch vaak omgekeerd juist met den wortel en de bron en ons hart aanvangt. Zij begint met de wedergeboorte, waarin in beginsel ons geloof en onze bekeering, onze gansche heiligmaking en heerlijkmaking besloten liggen.

Trouwens hierbij voegt zich terstond nog een andere bedenking. De heilsweg, dien men voor de zielen afteekent, is niet alleen een onbijbelsche, maar ook een onmogelijke en zal nooit tot het

1) Lic. Dr. Friedr. K. Feigl, „Das Heilige”, Kritische Abhandlung über Rudolf Otto's gleichnamiges Buch. Verhandlungen uitgegeven door Teylers Godgeleerd Genootschap, XXIII, 1—3.

2) De vindplaatsen zijn aangegeven in mijn referaat „Openbaring en Mysterie”, 10—13; Wünsch, art. Rudolf Otto, in Die Religion in Geschichte und Gegenwart IV⁸ 842; Dr K. Schilder, Zur Begriffsgeschichte des „Paradoxon”, 169 v.v.

3) Aufsätze des Numinose betreffend 171—178; Zur Erneuerung und Ausgestaltung des Gottesdienstes, 9—10, 23—25, 27—31, 34—38, 42—43, 61—63.

4) Feigl, t. a. p. 133.

5) Cyril Hefner, The fruits of silence, 212—216.

6) Thomas Hodgkin e.a., The fellowship of silence, 213—222.

7) Dr K. Schilder, Tusschen „Ja” en „Neen”, 230.

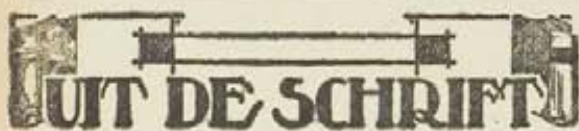
doel kunnen voeren. Men kan wel zeggen, dat wij, om het verkeer met God te vinden en Zijn gemeenschap te genieten, alle gedachten en neigingen moeten uitdrijven, ons bewustzijn dooven, en onzen wil dooden, maar de vraag dringt zich toch op, hoe dit dan geschieden moet. Dat onze wil een zekere macht over onze gedachten en begeerten heeft, zoodat wij sommige kunnen oproepen en andere neerleggen en verbannen — niemand die het tegenspreken zal. Doch dat onze wil alle gedachten en begeerten zou kunnen buitendrijven en ons ziehthuis geheel ledig maken, lijkt mij onmogelijk. Maar al zou dit anders wezen, dan blijft nog de vraag over, hoe de wil zichzelf kan opheffen en vernietigen. Men kan wel als ideaal stellen, dat ook de wil bewegingloos en actieloos wordt. Maar om dit te bereiken zal toch diezelfde wil in werking moeten komen, dien men juist actieloos wil maken. Hier is een innerlijke antinomie of tegenstrijdigheid, waardoor ook de verlossingsleer van het Boeddhisme en die van het pessimisme van Schopenhauer een onmogelijkheid gebleken zijn.

Behalve al deze theologische en religieuze bezwaren, moet ook een zielkundig genoemd worden. In al de provincies, die wij doorreisden, troffen wij ook een onjuiste voorstelling aangaande het wezen en de natuur der ziel aan. Nu kan grif toegegeven, dat het buitengemeen moeilijk is, om precies te definiëren, wat toch de ziel tot ziel maakt en ons daarvan een voorstelling te maken. Maar deze moeilijkheid geeft toch niet het recht, om te doen alsof haar wezen in een vonk Gods of in een verborgen zielekamerje bestaan zou, of om ons haar voor te stellen als een mijn met verschillende schachten, zoodat naar mate gij dieper afdaalt, gij des te dichter tot de Godheid nadert. Ook is zij niet allereerst een actieve grootheid. Wil men een onderscheiding als die van Montessori aanbrengen, dan moet uitgesproken dat God ons in de diepste afhankelijkheid van onze omgeving en van de verdere wereld rondom ons geschapen heeft, en de ziel dus eerst ontvangen moet, zal zij tot actie kunnen komen. Veel veiliger gaan wij, wanneer wij bij de ziel te werk gaan als bij elk ander schepsel; haar wezen uit haar krachten en werkingen zoeken te bepalen, en dus uitspreken, dat de ziel uit bewustzijn en wil, uit zelfbewustzijn en zelfbepaling, uit redelijkheid en zedelijkheid bestaat, en dat ze aldus geheel en al beeld en gelijkenis Gods is.⁸⁾

Eindelijk nog één ding. Zonder thans nog tot een diepere, principieele beoordeeling over te gaan, moet nu toch al geconstateerd, dat het mede een symptoom van de oververzadigdheid en 't pessimisme onzer cultuur is, wanneer men het woord en het spreken minderwaardig vindt, en liever met het zwijgen en de stilte dweept. Bavinck heeft reeds veertig jaar geleden er op gewezen, dat het evenwicht nog verstoord en de harmonie in het menselijk leven nog zoek is, wanneer in plaats van het rationalisme het mysticisme — en wij voegen er bij: het irrationalisme — naar de kroon dingen; wanneer hartstocht het denken vervangen moet; wanneer stemming voor alles, en gedachte voor niets geacht wordt; wanneer men wilskracht als ijdel beschouwt en het handelen liever laat overgaan in rust en berusting; en wanneer men ook de contemplatie hooger stelt dan het actieve leven.⁹⁾

E. D. KRAAN.

⁸⁾ Dr H. Bavinck, *Beginnelsen der Psychologie* 2, 37-43; *Pedagogische Beginselen* 9 v.v.
⁹⁾ De algemeene genade, 35-36.

UIT DE SCHRIFT

Vergeefsche poging.

Als nu Ezau zag... dat de dochteren Kanaans knaad waren in de oogen Izaks zijns vaders, zoo ging Ezau tot Ismaël en nam zich tot een vrouw, boven zijn vrouwen, Mahalath, de dochter Ismaëls, des zoons Abrahams, de zuster van Nebajoth.

Gen. 28:6, 8, 9.

Een simpele geschiedenis; van een huwelijk. Boven zijn beide andere vrouwen neemt Ezau nog een derde. Anders niets.

En toch — een historie vol van diepe bedoeeling en verstrekkende beteekenis.

Ezau heeft dit derde huwelijk gesloten uit fijne berekening. Dit huwelijk is een berekende zet op het schaakbord der geschiedenis in Izaks geslacht.

Want Ezau heeft begrepen, dat de eerste vrouwen niet naar den zin van zijn vader zijn. Op zichzelf is dat niet zoo erg voor den oudsten broeder, maar daar zit meer aan vast: zoo zal de zegen hem nog zonder twijfel ontgaan. De reeds bedreigde en ontfutselde zegen. En dat moet verhinderd worden tot elken prijs.

Om dien zegen wordt tusschen de beide broeders geworsteld met fijn berekenend spel: En om dien zegen toch nog te bemachtigen met al

wat daar aan vast zit, daarom sluit Ezau dit derde huwelijk. De derde vrouw immers is een kleindochter van Abraham; zij is niet als de eerste twee een vreemde, maar ze is uit de familie, van Abrahams zaad. Nu is er zonder twijfel geen bezwaar meer, dat hem de zegen te beurt valt; het huwelijk uit berekening heeft het Ezau gewaarborgd! Zoo wint Ezau, denkt hij, den verloren zegen nog wel weer terug!

Zóó teekent het Woord van God het derde huwelijk van Ezau. Midden in het hoofdstuk, waarin wordt verhaald van Jacobs vlucht en van zijn droom en van Gods belofte aan hem — midden in dat verhaal schrijft de heilige historie van Ezau's huwelijk: ge begrijpt het nu toch wel? Het wordt verhaald niet maar als iets, dat tusschen de regels door ook nog kon vermeld over Ezau. O neen: als Ezau's poging om te breken den gang der historie; om te bemachtigen, wat hem nooit te beurt vallen zou; om het eerst vertrapte eerstgeboorterecht nu te verwerven en terug te krijgen door dit huwelijk.

De wanhopige, titanische worsteling om den zegen die verworpen en verzondigd werd, en waarvan nu de vroegere spotter een plaats zoekt des berouws.

Aardsche afschaduwing van de eeuwige vergeefsche poging der hel om den versmiden zegen te grijpen die verworpen werd en toch in der eeuwigheid niet kan worden gemist.

...

Er is iets in dit geweldige pogen van Ezau, dat ontroert. Zijn pogen is mislukt — en waaraan haperde het nu?

Ge merkt het wel, wat er ontbreekt. Het pogen is verkeerd geweest. Zondig, omdat het was het breken van Gods huwelijksordinantie door de polygamie. Het roepen: laat ik het kwade doen, opdat het goede er uit voortkome.

En nog iets anders, waarop hier de volle nadruk valle: wat is het, dat Ezau begeert? Niet de geestelijke verbondsverhouding met God. Niet den vrede bij God, die reeds de aartsvaderlijke tent met zijn glanzende stralen heeft verlicht. Dien gebroken band heeft Ezau niet begeerd om hersteld te zien. O neen, slechts de uiterlijke relatie met de aartsvaderlijke familie. Als die band maar wordt gelegd, of het dan is door een verboden huwelijk en met een dochter van Ismaël, die niet de zoon der belofte was — wat deert hem dat? Die vraag ligt zelfs niet in zijn gezichtskring. Als er maar is de vleeschelijke band, de uitwendige relatie, dan is het Ezau genoeg. De band aan den zegen, aan het bezit, aan de tijdelijke en stoffelijke dingen, die band moet, nu hij begrijpt, dat die verbroken is, weer worden aangelegd.

Dat is dan door middel van een dochter van Ismaël, een naar het vleesch geborene; wat deert dat Ezau? Dat hij door Mahalath slechts uiterlijke relatie aan het geslacht des verbonds verstevigt, en dat de band aan God zelf verbroken blijft, wat hindert hem dat? Juist die uiterlijke band is hem voldoende en genoeg, de band aan God laat hem onverschillig en koud. Hij heeft gedacht, dat uiterlijke betrekking voldoende zou zijn, om hem te waarborgen den zegen des Verbonds.

Zoo is de tragische vergissing van Ezau, die vleeschelijke afstamming met geestelijke geloofsrelatie heeft verward, tot zijn eeuwig verderf. En zoo is de waarschuwing, die het Woord van God hier schrijft.

Zijn ze er nog niet, die, op andere wijze dan Ezau, maar aan zijn vergissing soortgelijk, meenen, dat uiterlijke relatie met de Verbondskringen en de Verbondsbeloften voldoende waarborg voor den Verbondszegen is?

Er is in dit derde huwelijk van Ezau zoiets als een confessie, dat het eerste doen niet goed is geweest. Maar waarachtige bekeering is het niet geweest. Tot den God des Verbonds heeft Ezau zich niet gewend.

Er is ook een bekeering, die slechts in uiterlijkheid bestaat en die zonde op zichzelf kan zijn.

Bekeering is alleen echt, als ze is het boetend keeren door Jezus Christus den Zoon van God tot God zelf; als ze is het verlaten van den weg der zonde en het met een oprecht hart wandelen in den weg des Verbonds.

Dat heeft Ezau niet verstaan en niet gedaan, en daarom staat zijn spijtige poging in zijn derde huwelijk als een waarschuwing, door Gods eigen hand geschreven in de heilige historie, voor het oog van die zich met een herstel van uiterlijke verbondsrelatie tevreden stelt.

...

Ezau's huwelijk is nog meer geweest. Een poging, om te breken Gods Raad.

De worsteling tusschen Jakob en Ezau om den zegen is gekampt in de poging van Ezau om door zijn huwelijk weer zich te verwerven het recht op den zegen.

En in Jakob worstelt de Kerk des Heeren om haar erfzegen. Ezau kampt om den loop der wereldhistorie en der kerkgeschiedenis te breken.

Ezau doet in zijn derde huwelijk een titanischen greep naar het erfrecht der Kerk.

In de verzen, die volgen, verhaalt de heilige schrijver den droom van Jakob te Bethel en de belofte, hem daar door God gegeven. Maar eerst wordt meegedeeld het huwelijk van Ezau in zijn verre strekking en doel. Het is, als wil het Woord van God u laten zien, dat Ezau ondanks al zijn pogen het pleit tegen Jakob en tegen den Christus en tegen de Kerk toch verliezen zal. Het erfrecht der gemeente van Jezus Christus ligt onverwrikbaar vast.

Ezau stormt tegen de souvereiniteit Gods. Maar, die in den hemel woont zal lachen. Gods lach dreunt over Ezau's bruiloft heen.

Het huwelijk van Ezau geeft het volk des Heeren reden om te jubelen, dat de zege en de zegen komen.

Bij Ezau's derde huwelijk past de zegezing van Gods gemeente over Gods triumfeerende souvereiniteit, die haar erfrecht eeuwig onverwrikbaar stelt:

Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen naar Uw gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.
C. B.

KERKELUK LEVEN

Is de N.S.B. Christelijk? (VIII.)

Evolutie zonder openbaring.

Voor de (nog steeds in brochure IV gehandhaafde) staatsleer der N.S.B. heeft, gelijk gezegd, Hegel als geestelijk auteur te gelden, — althans hij in bijzonderen zin; — want we zouden niet gaarne den indruk wekken, alsof de daarover handelende brochure een denk-geheel was van innerlijke eenheid.

Welnu, óók op dit punt blijkt — wat trouwens niet anders kon — de alle christelijk geloof beheerschende tegenstelling zonde-genade eenvoudig ondenkbaar.

We zagen reeds, dat de idee-filosofie geen plaats overhoudt voor God als schepper, wetgever, openbaarder, rechter, verlosser. De zondeval is hier, althans zóó als de bijbel hem leert, een onmogelijkheid.

Dat dit met name óók bij Hegel, van wiens gedachten we een heel korte aanduiding gaven, het geval moet zijn, is duidelijk. Omdat volgens Hegel de „volstreekte idee” zich objectieveert in haar „andersheid”, en zoo van these tot anti-these voortschrijdt, zichzelf daarin tot hooger plan opwerkende en opvoerende, daarom kan Hegel slechts vrede vinden in een panlogistisch, pantheistisch ontwikkelingsproces, waarin geen mogelijkheid bestaat van een akuten zondeval; deze immers zou de ontwikkeling principieel storen, en daarvan wil Hegel niet weten. We raken hier aan de diep ingrijpende kwestie van het geloof in den zondeval — een zaak, waarvan het belang door „Assen” weer in het licht gesteld is, en waarvan het belang niet kon gezien worden door vele mensen, die, om Assen smalende, niet begrepen, dat ze zich in eigen onkunde ten aanzien van de algemeene theologische en filosofische vragen ten toon stelden.

Want, dat de kwestie van het al-of-niet-geloooven in den zondeval, hier van overheerschende beteekenis is, behoeft dat nog betoog? Zoo iemand, dan heeft juist Hegel dat bewezen in zijn zeer kunstmatige, en eigenwillige „uitlegging” van het bijbelsch zondeval-verhaal. Hegel leest daar, dat God zegt, nadat de mensch gevallen is: nu is de mensch geworden als „onzer één”. Velen, zoo merkt Hegel hier in zijn „Die absolute Religion” op, velen zitten zoo wat met de hand in het haar, als ze dat lezen. Wat beteekent dat? Is het ernst? Is het ironie? Waarheid? Spot? Hegel antwoordt: het is volkomen ernst: immers, toen in deze „voorstelling” de eerste Adam, de eerste mensch, gekomen was tot de „andersheid”, tot anti-these, tot de tegenover hem liggende „daad”, tot het „verbodene”, toen was hij inderdaad „als God geworden”, toen was hij ontwikkeld tot „tweeden Adam”. De these ontwikkelt zich door de anti-these, komende tot synthese. De eerste Adam slaat in den greep naar de „andersheid” om, en wordt tot tweeden Adam.

Zoo heeft deze Hegelsche evolutiefilosofie principieel ter zijde gesteld de mogelijkheid van een openbarenden God, die den mensch onder de wet stelt, die den daarna ongehoorzaam geworden mensch door het evangelie verlossing belooft, en die daarna krachtens die verlossing hem weer de wet doet hooren door openbaring. Hier moet men niet draaien en wringen; zóó iets te gelooven, heusch, aan zulk een God te geloóven, dat is eenvoudig met Hegelsche wijsheid onverenigbaar. Wie de dingen combineeren wil, die knoeit. Zooals brochure IV der N.S.B. dan ook knoeit.

Lees nu eens met dit schema voor oogen, wat de officieele staatsleer van de N.S.B. over de

„samenleving” al zijn schen aan in voort

Ik kan nadelijk geschen denken heimachine. Wat is er daarin aan waarschijnlijk lezen staat, die ongeluk CULTUUR WETENSCHAP nu weer N.S.B. w

Die N.S.B. veelste ma strooien, de leggen naa ik zei reed nog op, da zóó méent de goede C geven het mers”? De tweede d kamer” den dan zo wetenschap dat het in ma's zijn. uit den gr te redden. is hier ble de Heeren van „cul trouwens C opgaaf bev IV probee fischen wá ment te h nenten, m in I-II ont sche ioece als III ook a b s gram.

We hou dienst is e dienst, c is in vo

Wie ev achteraf z dachten denkers dwazen C volgens d diensten van den e dienst dus de misère evolutionis diensten fa wezenlijk a in bijbels wordt zóó En dan menschen belijden? vaarden? Genesis I- loopen: „s bevrijding „dierlijke telijke (!) ze dit nog ding in l a aanvande weten, ge

Men kan door broc fraais: „E keling na evolutie m overal ver spraak (H N.S.B. zc onistische

Maar w schiedenis geschichte worden o (precies, werkt oo zijn er ge Wilhelm onistische ben, de schichte „primitiev als de g geschichte oorspron high god den duur het evolu getast he Ook zij e